

Statsminister Jan P. Syse

UTENRIKSDEBATTEN 4. JANUAR 1990

Overgangen til 1990-årene innebærer innledningen til et nytt kapittel i Europas historie. Nå har reformpolitikken fått fotfeste i alle de østeuropeiske landene. Vi har tatt fatt på gjenoppbyggingens tiår. Reformtaket vil variere fra land til land. Mulighetene for nye overraskelser og uforutsette spenninger vil fortsatt være til stede. Likevel står vi i dag i en helt ny situasjon. Kursendringen i Øst utgjør et vendepunkt i vår verdensdel. Vi må formulere en politikk som tar utgangspunkt i dette faktum.

Selvsagt vil vi bidra til de akutte og humanitære behov som nå melder seg i flere av de østeuropeiske land, blant annet for mat og medisiner. Selvsagt vil vi gi vår praktiske og politiske støtte til den reformprosessen som finner sted. Men - og det vil jeg understreke klart og tydelig; hovedmålsettingen er å utvikle et varig og likeverdig partnerskap med landene i Øst. Det dreier seg om land med rike kulturtradisjoner og med et høyt utdannelsesnivå. Jeg har tro på at vi - sammen med de andre vestlige land - kan tilføre disse landene og den reformprosess de nå står oppe i nyttige bidrag. Men jeg er også overbevist om at et slikt partnerskap vil være verdifullt og betydningsfullt for oss selv.

Regjeringen arbeider nå med et sett av nye tiltak. Et kartleggingsarbeid er i gang, med sikte på å velge ut områder som er særlig aktuelle for norsk innsats. Samtidig har vi tatt kontakt med landene i Øst-Europa for å få deres syn på hvilke felter som egner seg best for et mer omfattende samarbeid. Med dette siktemål vil representanter for Regjeringen besøke de øst-europeiske landene i de to ukene som kommer.

Regjeringen vil deretter fremlegge konkrete forslag. Dette vil også omfatte forslag til en økonomisk totalramme for vår innsats over de nærmeste tre år. En slik ramme vil være et nødvendig redskap for å få til en mer helhetlig politikk.

Våre begrensede ressurser vil sette krav til prioritering og til koordinering med andre vestlige land. Vi må sørge for en konsentrasjon som gjør innsatsen meningsfylt.

Direkte kontakt på høyt politisk plan er nødvendig for å gi det nye samarbeidet retning og fremdrift. Regjeringen legger opp til en betydelig utbygging av kontaktene både på stats- og utenriksministerplan og mellom fagstatsråder. I den forbindelse vil den nyvalgte tsjekkosllovakiske president Vaclav Havel nå bli invitert på offisielt besøk til Norge.

På det økonomiske felt står landene i Øst-Europa overfor kolossale problemer. Etter førti års statskommunisme skal det bygges opp et moderne og konkurransedyktig næringsliv. Vesten må delta og vil delta. Betydelige overføringer er allerede i gang. Fra norsk side tenker jeg særlig på den Polen-pakken som ble vedtatt av

Stortinget i desember. Regjeringen har også besluttet å bidra til det valutastabiliseringsfondet som nå bygges opp for å støtte polsk økonomi. Likeledes vil Regjeringen om to uker delta i den formelle opprettelsen av en investerings- og utviklingsbank for Øst-Europa. Samordning av innsatsen må være en hovedsak dersom vi skal få resultater som kan sammenlignes med den effekt Marshallplanen i sin tid fikk.

I tillegg til disse internasjonale prosjektene vil Regjeringen samarbeide nært med norske bedrifter og næringslivsorganisasjoner. Vi ønsker å stimulere til et sterkere norsk engasjement i den økonomiske opprustning i de østeuropeiske landene, bl.a. i form av joint ventures.

Landene i Øst-Europa har et stort behov for kunnskaper og erfaring i moderne næringsdrift. Regjeringen vil nå drøfte spørsmålet om kompetanseoverføring på det økonomiske området med representanter for næringslivs-, utdannelses- og forskningsmiljøer i Norge.

Miljø-ødeleggelsene i Øst-Europa nødvendiggjør en omfattende satsing. En rekke norske bedrifter sitter inne med ekspertise og teknologi som kan være nyttig i denne sammenheng. Reformpolitikken og åpningen vestover utgjør en anledning til å sette miljøhensynene høyere på dagsordenen i Øst. Det er viktig at denne anledningen benyttes fullt ut.

Regjeringen vurderer nå også hvordan den kan bidra på andre områder. Jeg tenker på spørsmål som angår lov og rett, oppbyggingen av demokratiske institusjoner og ikke minst det kulturelle

samarbeidet. Her ligger det et fellesskap som bandt oss sammen i fortid. Det kan også være et viktig redskap for å knytte oss sammen i fremtid.

Ansvar for å støtte opp om reformprosessen og bygge opp et partnerskap kan ikke hvile på Regjeringene alene. Samfunnet forøvrig kan gi et betydelig bidrag. Protestbevegelser skal omformes til politiske partier. En fri og kritisk presse skal bygges opp. Uavhengige interesseorganisasjoner skal vokse frem. Her ligger en betydelig oppgave - ikke minst for våre politiske partier.

Vi må også bygge opp det nettverk av personlige kontakter - mellom individene i Øst og Vest - som til nå har manglet. Her ligger en oppgave for de mange frivillige organisasjonene i vårt land.

Regjeringen vil stimulere til en slik utvidelse av kontaktflatene. Her tenker jeg blant annet på visumreglene. Spørsmålet om lettelser i disse reglene er nå under vurdering.

Regjeringen har gått inn for at det i 1990 avholdes et toppmøte blant KSSE-landene for å drøfte utviklingen i Øst/Vest-forholdet. Et slikt møte vil gi oss en anledning til å gjøre opp status for hvor vi står og til i fellesskap å trekke opp kursen fremover.

Sikkerhetsordningene i Europa kan ikke være upåvirket av utviklingen

som foregår. Det er de heller ikke. Den politiske siden ved NATO er blitt stadig mer fremtredende. Denne utviklingen ønsker vi å forsterke ytterligere. Samtidig ville det være uklokt om vi skulle oppføre oss som om behovet for et troverdig alliert forsvar ikke lenger er tilstede. Forhandlingene i Wien har ennå ikke munnet ut i konkret nedrustning. Faren for tilbakeslag i sovjetisk reformpolitikk er langt fra over. Det tilsier varsomhet med å svekke vårt eget forsvar, men pågåenhet i arbeidet med å fremme reformer.